

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

YÜKSEK ÖZGÜRLÜKÇÜ EKONOMİLERDE EKONOMİK BÜYÜME PERFORMANSINA İLİŞKİN AMPİRİK KANITLAR*

Nalan KANGAL¹

Öğr. Gör.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Almus Meslek Yüksekokulu

E-mail: nalan.kangal@gop.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9160-0797

İlhan EROĞLU

Prof. Dr.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ilhan.eroglu@gop.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4711-1165

Öz

Ekonomik özgürlük bireylerin ekonomik faaliyetleri kendi tercihleri doğrultusunda yapabildiği, gönüllü mübadele, serbest piyasa, net bir şekilde tanımlanmış devamında da uygulamaya konmuş mülkiyet haklarının varlığı ve sözleşme özgürlüğünün bir arada bulunması ile elde edilen kazanımlardır. Girişimciliği ve refah ortamını oluşturmasına ek olarak ekonomik özgürlük, insan gelişimini destekleyerek, bireysel seçim ve fırsat olanağı oluşturarak ve bireylerin

---

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Bu çalışma Prof.Dr.İlhan Eroğlu danışmanlığında yürütülen doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır.

¹ **Sorumlu Yazar:** nalan.kangal@gop.edu.tr

Atıf (APA): Kangal, N. & Eroğlu, İ. (2023), Yüksek Özgürlükçü Ekonomilerde Ekonomik Büyüme Performansına İlişkin Ampirik Kanıtlar, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 15 (1): 1-24., <https://doi.org/10.55827/ebd.1126650>

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

sahip olduğu diğer özgürlükleri de besleyerek yaşam kalitesini arttırmaktadır. Neo-liberal iktisadi düşüncenin desteği ile ekonomik özgürlük, bireysel tercihlerin sınırlandırılmaması makroekonominin temel konularından olan ekonomik büyümeye katkı yapmaktadır. Çalışmada ekonomik özgürlükler ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Ekonomik Özgürlük Endeksi'nde ilk 10 sırada yer alan ülkeler (Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda, Avustralya, İsviçre, İrlanda, Birleşik Krallık, Danimarka, Kanada ve Estonya) analize dâhil edilerek panel veri analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında bağımlı değişken olarak kişi başına düşen GSYİH (cari \$) ve bağımsız değişken olarak Heritage Vakfı tarafından yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi yer almaktadır. Ayrıca çalışmaya İş Özgürlüğü Endeksi, Küresel Rekabetçilik Endeksi, Demokrasi Endeksi, Yolsuzluk Algısı Endeksi, ticari dışa açıklık oranı, cari işlemler dengesi/GSYİH, doğrudan yabancı yatırımlar (net girişler) ve kamu harcaması/GSYİH gibi kontrol değişkenleri de eklenmiştir. Yapılan ekonometrik analizler neticesinde ekonomik özgürlüğün kişi başına düşen GSYİH'ı artırdığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyüme, Panel Regresyon Analizi*

Alan Tanımı: *Makro İktisat*

EMPIRICAL EVIDENCE ON THE IMPACT OF HIGH LIBERTARIAN ECONOMIES ON ECONOMIC GROWTH

Abstract

Economic freedom is the gain obtained by the existence of voluntary exchange, free market, clearly defined and subsequently implemented property rights and freedom of contract, where individuals can carry out economic activities in line with their own preferences. In addition to creating an environment of entrepreneurship and prosperity, economic freedom increases the quality of life by supporting human development, creating individual choice and opportunity, nurturing other freedoms that individuals have. With the support of neo-liberal economic thought, not limiting economic freedom and individual choices contributes to economic growth, which is one of the main issues of macroeconomics. In the study, it is aimed to investigate the relationship between economic freedoms and GDP per capita. For this purpose, panel data analysis was conducted by including the top 10 countries in the Economic Freedom Index (Singapore, Hong Kong, New Zealand, Australia, Switzerland, Ireland, United Kingdom, Denmark, Canada and Estonia). Within the scope of the study, GDP per capita (current \$) as the dependent variable and the Economic Freedom Index

published by the Heritage Foundation as the independent variable. In addition, control variables such as Job Freedom Index, Global Competitiveness Index, Democracy Index, Corruption Perception Index, trade openness, current account balance/GDP, foreign direct investments (net inflows) and public expenditure/GDP were added to the study. As a result of econometric analyzes, it was concluded that economic freedom increases GDP per capita.

Key Words: *Economic Freedom, Economic Growth, Panel Regression Analysis*

JEL Codes: *O40, O43, C33*

1.GİRİŞ

Özgürlük, dışarıdan gelebilecek herhangi bir baskı ve zorlama olmaksızın bireyin başkasına zarar vermeyecek eylem ve davranışlarda bulunabilmesidir ve modern dünyada bireylerin sahip olduğu haklar arasında yer almaktadır (Aktan, 1997: 27). Hayek özgürlüğü “*kanun altında özgürlük*” şeklinde ifade etmiş. Bireyler diğer insanlara zarar vermeden ve kanunla belirlenmiş kurallara uymak sureti ile bir zorlamaya maruz kalmadan özgür olabilmektedir (Bülbul, 2011: 35). Locke’a göre “*insanlar kimseden izin almadan ve başkasının iradesine bağımlı olmaksızın eylemlerini düzenleyip malları ve kişilikleri üzerinde uygun buldukları şekilde tasarruf edebiliyorlarsa özgürlerdir*” (Beach ve Kane, 2007: 37).

Özgürlük kendi içinde sivil, siyasi ve ekonomik özgürlük olarak sınıflandırılmaktadır. Siyasi özgürlük, hükümet yetkililerini seçmek ve siyasi konularda karar vermek için kullanılan haklar iken sivil özgürlük ise bireylerin örgütlenme ve toplanma özgürlüğü başta olmak üzere adil yargılanma, konuşma ve din özgürlüğü gibi haklardan oluşmaktadır (Gwartney vd., 1996: 14; De Haan ve Sturm, 2000: 217). Ekonomik özgürlük bireylerin ekonomik faaliyette bulunurken özgür olmaları ve elde ettikleri kazançları herhangi bir müdahale olmadan kullanabilmesidir (Aktan, 1996: 30). Gwartnev vd göre ekonomik özgürlük, bireylerin dış müdahale olmadan ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirebilmesidir. Ayrıca ekonomik özgürlük, bireylere hukuka uygun olarak edindiği mülkü yabancılardan korumak ve özgür iradesiyle kullanmasına olanak sağlamasıdır (Gwartnev vd, 1999: 643). Ekonomik özgürlük tek bir sistem değil birçok açıdan tek bir egemen sistemin yokluğudur (Miller ve Kim, 2017: 25).

Bireylerin sivil ve siyasi olarak özgür olması genel özgürlük için gerekli olmasına rağmen yeterli değildir. Ekonomik özgürlük olmadan tam anlamıyla özgürlükten bahsetmek zordur (Friedman, 2018: 33). Çünkü Hayek’e göre bireyin ekonomik

arayışlarında kontrol edilmesi, her şeyde kontrol edilmesi anlamına gelmektedir (Miller ve Kim, 2015: 11).

İnsan onuru, özerklik ve kişisel yetkilendirmenin hayati bir bileşeni olan ekonomik özgürlük değerli bir amaçtır. Ekonomik özgürlük aynı zamanda kişi başına düşen GSYİH artışı, ekonomik ilerleme ve başarı için kanıtlanmış bir formül sağlamaktadır (Miller vd, 2021: 11). Bütün bunlara ek olarak ekonomik özgürlük, yolsuzluk oranlarının düşürülmesi, insani gelişmişlik düzeyinin artırılması, mülkiyet haklarının düzenlenmesi, demokrasi ortamının oluşturulması, uzayan yaşam süresi ve çevre bilincinin artırılması gibi bir takım önemli noktalara da etki eden bir kapasiteye sahiptir (Crampton, 2002: 14; Scully ve Slottje, 1991: 138; Holmes, 2014: 16).

En yalın ifade ile kişi başına gelir artışı olarak ifade edilen ekonomik büyüme, bireysel ve toplumsal olarak gelişmenin ana göstergelerinden birisidir (Kasper, 2007: 1). Son 50 yıldır gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ekonomik büyüme kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Hükümetlerin başarı kriteri olarak değerlendirilen büyüme performansı, ulusal ekonomik performansın uluslararası arenada karşılaştırmada ve yapılan değerlendirmelerde önemli bir kriter haline almıştır. Ekonomik büyüme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ulaşılmak istenen temel makroekonomik amaçlardandır (Berber, 2006: 27). Bu amacın gerçekleştirilebilmesi gelişmiş ülkelerin pazar paylarını geliştirmesine, gelişmekte olan ülkelerin de mevcut kaynaklarının enerjisini açığa çıkaracak politikalar geliştirip uygulaması ve ekonomik özgürlük için gerekli alt yapının oluşturulmasıyla yabancı yatırımcıların deneyimlerinden faydalanmasına bağlıdır (Dursun, 2002: 71).

İktisat literatüründe ekonomik büyümeye yol açacak fiziki ve beşeri sermaye birikimi, nüfus artışına bağlı işgücü artışı ve teknolojik gelişme gibi faktörler arz kaynaklı olarak değerlendirilmektedir. Bu kaynaklar ekonomik büyümeyi dolaysız olarak etkileme gücüne sahiptir. Kurumsal ve politik yapıdaki değişkenler, demografik ve kültürel yapı ise ekonomik büyümeyi dolaylı olarak etkileyen faktörlerdir (Parasız, 2008: 11-1; Barış, 2019: 34, 37; Ünsal, 2007: 29). Geliştirilen ekonomik büyüme teorileri ile ekonomik büyümenin kaynakları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dışsal ve içsel büyüme modellerinin yanı sıra kurumların ekonomideki önemli rolü üzerinde de çalışmalar yürütülmüştür (Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2006: 60). Kurumsal iktisatçılar olarak bilinen North, Knack, Acemoğlu, Johnson ve Robinson ülkelerin sahip olduğu kurumsal yapının ekonomik yapıyı destekleyerek ekonomik büyümeye yol açtığını belirtmiştir (Gwartney vd., 2006: 255). North ise ülke ekonomik yapısını şekillendiren mevcut kurum ve politikaların uzun dönemde diğer ülke ekonomileri arasındaki

büyüme oranları farkının önemli bir açıklayıcısı olduğunun ifade etmiştir (North, 2010: 139). Bir kurum türü olan ekonomik özgürlük büyüme modellerine dâhil edilmiştir. Çünkü ekonomik özgürlük fiziksel sermaye kanalı üzerinden ekonomik büyümeye yol açmaktadır (Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2006: 60). Ekonomik özgürlükler bütün ekonomilerde ekonomik büyümeye yol açmaktadır (Gwartney vd., 1999: 644). Kurumlar bireylerin serbest karar alabilmesine zemin hazırlayarak bireysel özerkliği koruma altına almaktadırlar. Verimli kurumlar alt yapı, işgücü, yetenekler, bilgi, doğal kaynaklar ve sermayenin üretken olmasına katkı vererek ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Berggren, 2003: 196; Kasper, 2007: 12).

John Locke'tan Adam Smith'e, Milton Friedman'dan Robert Nozick'e liberal iktisadi düşünce ve kapitalizmi savunan iktisatçılar ekonomik özgürlüklerin temelini oluşturmuştur (Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2004: 4; Crampton, 2002: 1). Ekonomik faaliyetlerin özgür kılındığı ülkelerde hızlı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme oranlarının elde edileceği ifade edilmiştir (De Haan ve Sturm; 2000: 216). Söz konusu özgürlükler ise Smith'e göre devlet müdahalesinin azaltılması ile sağlanabilecektir (Dawson, 1998: 603).

Ekonomik özgürlük devlet müdahalesinin olmadığı piyasalarda ifa edilemez. Hatta liberal ekonomik yapılarda dahi minimal devlet varlığı uygun görülmektedir (Carlsson ve Lundström, 2002: 336). Çünkü devletin görevleri arasında yer alan eşit, soyut ve genel yapıda hazırlanmış kuralları toplumdaki herkese uygulanmasının sağlanması da vardır (Yayla, 2014: 182). Ekonomik özgürlüğe sahip olan bireyler, güç ve tehdit kullanmadan edindikleri mülklerini ekonomik faaliyette kullanırken, dışarıdan gelebilecek haksız saldırılardan korunmalı ve yapacakları eylemlerin başkalarını tehdit etmediği sürece mülklerini kullanabilmeli, değiştirebilmeli ve her şekilde değerlendirebilmelidir (Panahi vd, 2014: 106). Devlet tarafından oluşturulan özgürlük ortamı ile mülkiyet haklarının güvence altına alındığı ekonomilerde bireylerin ve firmaların ekonomik faaliyetlerine katkı sağlanmaktadır (Beşkaya ve Manan, 2009: 48). Beach ve Miles, ekonomik özgürlüğü devletin ekseninde olmak koşulu ile mal ve hizmet üretimi, dağıtımı ve tüketimi noktasında devletin kısıtlaması olmadan yatırım yapabilmek olarak tanımlamıştır (Beach ve Miles, 2005: 58). Aynı zamanda devlet, enflasyon oranını ve döviz kurunu makul bir seviyede tutarak ekonomik aktiviteler için uygun ortamı sağlamalıdır. Bunlara ek olarak yüksek işlem maliyetlerini düşürerek ve belirsizlik yaratan düzenlemeleri ortadan kaldırarak üretken ekonomik faaliyetlere ve ekonomik özgürlüğe destek olmalıdır (Çoban, 2020: 147).

Ekonomik özgürlük, sadece bireyleri girişim ve refah düzeylerini arttırabilecekleri bir iş ortamı değildir. Bunların yanında ek ekonomik özgürlük olarak insan gelişimini destekleyen, bireylere fırsatlar ve seçim yapabilmeye olanak sağlayan bir düzen oluşturmaktadır. Bu katkılar ile siyasi ve sivil özgürlüklere de katkıda bulunarak insanların genel yaşam kalitesini de arttırabilme potansiyeline sahiptir (Miller vd, 2021: 18).

Ekonomik özgürlük kapsamında emek ve sermaye hareketlerinin tam hareket özgürlüğüne sahip olması gerekmektedir. Zaman içerisinde bilim insanları ve politika yapımcılar tarafından serbest ticaret, yatırım hakları ve çalışma özgürlüğü gibi ekonomik özgürlük için gerekli olan diğer bazı özgürlük çeşitlerini kabul edilmiştir. Sermaye ve emek kullanımında bir kısıtlamaya gidilmeden bireylere sağlanan ekonomik özgürlük korunarak söz konusu durum sürdürülebilir hale getirilmelidir (Beach ve Kane, 2007: 37; Acemoğlu ve Robinson, 2020: 11; Çoban, 2020: 147).

Mises'e göre ekonomik özgürlük piyasa ekonomisinin oluşturmuş olduğu ortamda mevcut olacaktır. Piyasa ekonomisi ile hem Smith'in öncelik verdiği üreticiler hem de Bastiat'ın öncelik verdiği tüketici özgür olacaktır. Friedman da piyasa ekonomisinin politika yapımcılar tarafından sonuca bağlanması gereken durumları azaltarak devletin toplumsal ve bireyler arası ilişkilere müdahale düzeyini de azaltıcı etki yapacağını ifade etmiştir (Yayla, 2008: 183-185).

Ekonomik özgürlük soyut bir kavramdır. Kavramın ölçümü hem ülkeleri sahip olunan ekonomik özgürlük düzeyleri aracılığı ile karşılaştırabilmek hem de ekonomik özgürlüklerin katkı sağladığı diğer ekonomik ve sosyal alanlardaki değişimleri tespit edebilmek için önem arz etmektedir (Tunçsiper ve Biçen, 2014: 29). Kişiler ve uluslararası kurumlar tarafından geliştirilen endeksler ile ekonomik özgürlük farklı kriterlerler kullanılarak düzeyi belirlenmiştir (Bölükbaşı, 2021: 187).

Ekonomik özgürlüğün ölçümünü için dört temel endeks geliştirilmiştir. İlk olarak Gastil ve arkadaşları tarafından Freedom House Endeksi (1972) daha sonra Scully ve Slotje (1991) daha akademik bir ekonomik özgürlük ölçümü geliştirmiştir. Temel ekonomik özgürlük endeksleri olan Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (1975) ve Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (1995) oluşturulmuştur. İki endeks her yıl düzenli olarak rapor halinde verilerini açıklamaktadır (Doucouliagos, 2005: 369; Kalaycı, 2020: s. 842).

Holmes, Johnson ve Kirkpatrick'ın aynı zamanda düşünce kuruluşu olan Heritage Vakfı ve Wall Street Journal ile birlikte 1995 yılında geliştirdiği Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi Smit'in 18.yüzyılda ifade ettiği özgürlük, refah ve

ekonomik özgürlük kavramlarını 21. yüzyılda gerçeğe dönüştüren ölçümler yapmaktadır. Endeks ekonomik fırsatlar ve refah arasındaki ilişkiyi küresel boyutta değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ölçülemeyen hiçbir kavramın geliştirilmesinin mümkün olmayacağı sloganından hareketle “*ekonomik özgürlüğü yakalayan ve sürdüren ülkeler, daha az özgür ülkelerle karşılaştırıldığında daha fazla refah seviyesine ulaşmışlardır*” sonucunu elde edilmiştir (Heritage, 2021; Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2004: 6). Endeks; hukukun üstünlüğü, devlet büyüklüğü, regülasyon (düzenleyici kurumların) verimliliği ve serbest piyasa olmak üzere dört ana başlık ve bu ana başlıkları oluşturan on iki alt başlıktan oluşmaktadır. Ülkeler 0-100 puan arasında değer alarak kendi içerisinde ekonomik olarak özgür, çoğunlukla özgür, orta derecede özgür, çoğunlukla özgür değil ve özgür değil olmak üzere beş kategoriye ayrılmaktadır (Heritage, 2021; Beach ve Kane, 2007: 39; Bölükbaşı, 2021: 187).

Çalışmada, 2020 Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi verilerine göre en yüksek düzeyine sahip ilk on ülkeye ait 2006-2020 dönemini kapsayan veriler kullanılarak, ekonomik özgürlük ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda panel veri analizi yapılmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde ekonomik özgürlük ile ilgili kavramsal çerçeve çizilmiştir ve ikinci bölümde literatüre katkı yapan çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde veri seti ve yöntem tanımlanmıştır, dördüncü bölümde ekonometrik analiz ve bulgulara yer verilerek sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

İktisat literatüründe liberalizm akımı eski olmasına karşın ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklamak için yapılan uygulamalı çalışmaların varlığı yeni sayılabilmektedir. Ekonometrik model yardımı ile yapılan çalışmalar aracılığı ile yapılan çalışmalar genel olarak ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi desteklediği yönündedir.

Torstensson (1994) çalışmasında 68 ülkeyi kapsayan 1976–1985 dönemi verilerini kullanarak ekonomik özgürlüğün büyüme performansı üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışmadaki mülkiyet hakları; mülkün devlete ait olma derecesi ve bireylerin mülklerine keyfi olarak el konulmasına karşı güvende olup olmadığı durumu açısından iki şekilde değerlendirilmiştir. Devlet mülkiyetinin derecesinin büyüme oranlarını etkilemediği buna karşılık mülkiyete keyfi olarak el konulması büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dawson (1998) yaptığı çalışmasında 1975-1990 döneminde OECD ve gelişmekte olmak üzere toplamda 92 ülkenin Fraser Ekonomik Özgürlük Endeksi verilerini kullanarak, hem siyasi, sivil ve ekonomik özgürlük ölçüleri arasındaki ilişkiyi hem de kurumsal yapının işgücü başına düşen reel milli geliri e yatırımlar üzerine etkisini araştırmak için analiz yapmıştır. Çalışmada ekonomik özgürlük ve sivil özgürlüklerin beşeri sermaye yatırımı üzerindeki etkisi ile büyümeyi etkilediği belirtilmiştir. Elde edilen bu bulgu beşeri sermaye birikiminin kalkınma sürecinin önemli bir parçası olduğu büyüme modelleri için önemli bir çıkarımdır. Ekonomik özgürlüğün geniş ülke grubu çerçevesince büyüme üzerinde önemli ölçüde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Friedman'ın, ekonomik performansın kurumsal değişim üzerindeki etkilerini kontrol ettikten sonra bile, bir özgürlük türündeki bir değişikliğin diğerindeki değişimi başlattığı varsayımını desteklemektedir.

Heckelman (2000) yapmış olduğu çalışmasında 96 ülkenin 1991-1997 dönemi verileri kullanarak ekonomik özgürlük ve büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Analizinde Heritage Ekonomik Özgürlük Endeksi verilerini kullanmıştır. Vergi ve ticaret politikaları ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişki tespit edilememiştir. Ülkelerin kısa vadeli büyümeyi hemen görmek için düşük enflasyonu korumaya odaklanmalarını, sermaye hareketleri ve yabancı yatırım, ücret ve fiyat kontrolleri ve mülkiyet hakları alanlarındaki daha fazla özgürlük eğiliminin ekonomik büyüme oranlarını desteklediği sonucuna ulaşmıştır.

De Haan ve Sturm (2000) çalışmalarını ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeye yol açacağı tezinden hareketle oluşturmuştur. Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü göstergeleri kapsamlı bir şekilde karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu ölçülerin kapsamı biraz farklı da olsa ülkeler için benzer sıralamalar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada 1975-1990 yılları arasında Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük sıralamasında yer alan 80 ülke analize dâhil ederek ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Ekonomik özgürlük seviyesi düşük olan ülkeler için, skorun iyileştirilmesini ekonomik büyümeyi hızlandıracağı buna rağmen istikrarlı olan ekonomik büyümenin ise ekonomik özgürlük düzeyinden etkilenmediği sonucu elde edilmiştir.

Madan (2002) çalışmasında yüksek, orta ve düşük gelir gruplarına sahip toplam 152 ülkenin 1999 yılı verilerini kullanarak analiz yapmıştır. Farklı gelir düzeylerine sahip ülkelerde ekonomik özgürlük ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, yüksek ekonomik özgürlük düzeyi ile yüksek yaşam kalitesi arasında pozitif ve doğrudan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gwartney vd. (2006) yapmış oldukları çalışmada, 94 ülkenin 1980-2000 yılları arasındaki verilerini kullanarak kurum kalitesinin kişi başına gelir ve büyüme oranları üzerine etkisini incelemiştir. Kurum kalitesi olarak Ekonomik Özgürlük Endeksi sıralamasını araştırmaya dâhil edilmiştir. Yüksek kurum kalitesinin ülkelerin ekonomik büyüme ve kişi başı gelir artışına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yüksek büyüme oranları her ülke için kurum kalitesini artırdığı noktasında bir sonuç elde edilememiştir.

Doucoulagos ve Ulubaşoğlu (2006) yapmış oldukları ortak çalışmada, 82 ülkenin 1970- 1999 yılları arasındaki verilerini kullanarak ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi tahmin etmişlerdir. Çalışmada farklı değişkenlerin kullanıldığı dört farklı model kurulmuştur. Modellerin hepsinde ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Söz konusu dört modelden iki tanesinde yer alan politik özgürlük ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır.

Yenipazarlı (2009) çalışmasında Türkiye'deki ekonomik özgürlükler ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analize Türkiye'nin 1970-2006 dönemine ait verileri dâhil edilerek ARDL testi ve Johansen eşbütünleşme testi uygulamıştır. Modelde genişletilmiş Solow Büyüme Modeli'ne; bağımlı değişken olarak işçi başına GSYİH'nın ve bağımsız değişken olarak da ekonomik özgürlük endeksi, işçi başına net sermaye stoku ve beşeri sermaye (okullaşma oranı) eklenmiştir. Analiz sonucunda ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme sürecini hızlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Herrera-Echeverri vd. (2013) çalışmalarında gelişmişlik düzeyine göre üç gruba ayırdıkları ülkelerde şirket oluşturma, kurumsal kalite, serbest piyasa ve doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Yüksek gelir seviyesine sahip olan ülkelerin sahip oldukları kurumların kalitesi de yüksektir. İş kurma maliyetlerinin ve sürelerinin düşük olması üç grupta yer alan ülkeler için önemli olduğu buna ek olarak doğrudan yabancı yatırımların da kurum kalitesinin iş yaratma kapasitesi üzerinde pozitif etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Akın vd. (2014) yaptıkları çalışmalarında farklı gelir seviyelerine sahip ülkeler için ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. 2000-2010 dönemi için 94 ülkeden oluşan bir örneklem üzerinde bir panel analizi yapmıştır. Gelir düzeyi ne olursa olsun, tüm ülkelerde ekonomik özgürlük düzeyinin ekonomik büyüme ile pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Tunçsiper ve Biçen (2014) çalışmasında Türkiye dâhil toplam 9 yükselen (gelişen) ekonomi ülkesinin 2000-2012 dönemine ait verilerini kullanarak

ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiyi panel regresyon yöntemini ile analiz etmiştir. Çalışmada Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük verileri, mülkiyet hakları endeksi, çalışma özgürlüğü endeksi, ticaret özgürlüğü endeksi ve yatırım yapma özgürlüğü endeksi değişkenleri kullanılmıştır. Mülkiyet hakları endeksi ve yatırım yapma özgürlüğü endeksi ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık çalışma özgürlüğü endeksi ve ticaret özgürlüğü endeksi ile ekonomik büyüme arasında ise pozitif bir ilişki sonucu elde edilmiştir. Bunların yanı sıra ekonomik özgürlük endeksi ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki tespit edilememiştir.

Al-Gasaymeh vd (2020) çalışmalarında 13 MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) ülkesinin 2010-2018 yılları arasındaki verilerinden yararlanarak ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi verileri kullanılarak mülkiyet hakları, yolsuzluktan özgürlük, hükümet harcamaları, iş özgürlüğü ve parasal özgürlük göstergeleri analize tabii tutularak MENA ülkelerinde ekonomik özgürlüğün hangi boyutunun ekonomik büyümeye katkı vereceği araştırılmıştır. Ekonomik büyümenin ekonomik özgürlüğün söz konusu boyutları ile olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çoban (2020) yapmış olduğu çalışmasında Visegrad Dörtlüsü ülkelerinin 1995-2014 dönemi verileri kullanılarak ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme ve insani gelişme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Çalışmada İnsani Gelişme Endeksi, Heritage Ekonomik Özgürlük Endeksi ve endeksin alt bileşenlerinden olan parasal özgürlük endeksi ve mülkiyet hakları endeksi verileri kullanılmıştır. Kamu sağlık harcamalarının GSYİH'ye oranı, kamu eğitim harcamalarının GSYİH'ye oranı ve enflasyon oranı kontrol değişken olarak analize dâhil edilmiştir. Sonuç olarak Visegrad ülkelerinin sahip olduğu ekonomik özgürlüklerin insani gelişmişlik seviyesini pozitif yönde etkilediği bulgusu elde edilmiştir.

Brkic vd (2020) çalışmalarında AB üyesi ve AB üyesi adaylık statüsünde olan gelişmiş ve gelişmekte olan toplam 43 ülkenin 1995-2014 dönemi verilerini kullanarak en küçük kareler yöntemi kullanılarak doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Çalışma ile ekonomik özgürlüğün hem AB hem de AB dışı ülkelerde büyüme üzerindeki etkileri karşılaştırmak amaçlanmıştır. Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi verileri kullanılan çalışmada GSYİH, doğrudan yabancı sermaye (GSYİH içindeki) oranı yıllık nüfus artış oranı, dışa açıklık (GSYİH içindeki) oranı, kamu harcaması (GSYİH içindeki) oranı, orta öğretime kayıt oranı ve enflasyon oranı değişkenleri analize dâhil edilmiştir. Ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gösterirken,

ekonomik özgürlüğün değişmesi büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Çalışma kapsamında 10 ülkede 2006-2020 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak ekonomik özgürlüklerin kişi başına düşen GSYİH üzerine etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır. Analize dâhil edilen 10 ülke Heritage Vakfı'nın yayınladığı Ekonomik Özgürlük Endeksi'nde 2020 yılı için ilk 10 sıradaki ülkedir. Çalışma kapsamında belirtilen amaca ulaşmak için panel veri analizi yapılmıştır.

Tablo 1. Ekonomik Özgürlük Endeksi'ndeki İlk 10 Ülke (2020 Yılı)

Ülkeler	Ekonomik Özgürlük Endeks Değeri
1. Singapur	89.4
2. Hong Kong	89.1
3. Yeni Zelanda	84.1
4. Avustralya	82.6
5. İsviçre	82
6. İrlanda	80.9
7. Birleşik Krallık	79.3
8. Danimarka	78.3
9. Kanada	78.2
10. Estonya	77.7

Kaynak: www.heritage.org

Çalışmada bağımlı değişken olarak kişi başına düşen GSYİH (cari \$) kullanılmıştır. Bağımsız değişken ve ekonomik özgürlük göstergesi olarak ise Heritage Vakfı tarafından yıllık olarak yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya ayrıca ticari dışa açıklık oranı, cari açık/GSYİH, doğrudan yabancı sermaye yatırımları (net girişler)/ GSYİH, kamu harcaması / GSYİH, Demokrasi Endeksi, Küresel Rekabetçilik Endeksi,

Yolsuzluk Endeksi ve İş Özgürlüğü Endeksi gibi kontrol değişkenleri yer almaktadır.

Bağımsız değişken olarak çalışmaya dâhil edilen Ekonomik Özgürlük Endeksi, Heritage Vakfı tarafından yayınlanmaktadır. 180 ülkenin incelendiği endekste ülkeler ekonomik özgürlük düzeylerine göre 0 ile 100 arasında puanlandırılmaktadır. 100 ekonomik özgürlük düzeyinin en yüksek olduğu puanı işaret etmekte iken 0 ise ekonomik özgürlük bakımından en düşük seviyeyi belirtmektedir.

Demokrasi Endeksi ise The Economist Intelligence Unit tarafından yıllık olarak yayınlanmaktadır. Ülkelerin demokratik gelişmişlik düzeylerine göre puanlandırıldığı endekste ülkeler 0 ile 10 sayıları arasında puanlandırılmaktadır. Ülkelerin demokratik gelişmişlik düzeyleri yükseldikçe endeks değerleri 10'a doğru artmakta iken eğer demokratik gelişmişlik düzeyleri düşüş gösteriyorsa 0'a doğru azalmaktadır.

Kontrol değişkenlerinden bir diğeri olan Küresel Rekabetçilik Endeksi ise Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanmaktadır. Ülkeler küresel rekabet edebilirlik düzeylerine göre 0 ile 10 puanları arasında derecelendirilmektedir. 0 en düşük düzeyi ifade etmekte iken 10 ise en yüksek küresel rekabetçilik düzeyini belirtmektedir.

Yolsuzluk Algısı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yıllık olarak yayınlanmaktadır. 1995 yılından beri yayınlanan endeks kapsamında ülkeler 0 ile 100 puanları arasında endeks değerine sahip olmaktadır. Ülkelerin endeks değeri 100'e yaklaştıkça ülkelerdeki yolsuzluk algısı azalmakta iken endeks değerleri 0'a yaklaştıkça ise bu ülkelerdeki yolsuzluk algısı artmaktadır.

İş Özgürlüğü Endeksi ise Heritage Vakfı tarafından yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin alt endekslerinden birisidir. Ülkelerin endeks değerleri 100'e yaklaştıkça bu ülkelerde iş özgürlüğü artmakta iken eğer ülkelerin endeks değerleri 0'a doğru yaklaşırsa bu ülkelerde iş özgürlüğü düzeyi azalmaktadır.

Çalışma kapsamında oluşturulan model aşağıdaki gibidir:

$$GDP_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 EFL_{it} + \alpha_2 DI_{it} + \alpha_3 GCI_{it} + \alpha_4 CPI_{it} + \alpha_5 CPI_{it} + \alpha_6 BFI_{it} + \alpha_7 TRADE_{it} + \alpha_8 CAB_{it} + \alpha_9 FDI_{it} + \alpha_{10} GOVEXP_{it} + \alpha_i + \lambda_t + \varepsilon_{it}$$

GDP_{it} , kişi başına düşen GSYİH'yı, EFL_{it} , Ekonomik Özgürlük Endeksi'ni, DI_{it} , Demokrasi Endeksi'ni, GCI_{it} , Küresel Rekabetçilik Endeksi'ni, CPI_{it} , Yolsuzluk Algısı Endeksi'ni, BFI_{it} , İş Özgürlüğü Endeksi'ni, $TRADE_{it}$, ticari dışa açıklık oranını, CAB_{it} , cari açığın GSYİH'ya oranını, FDI_{it} , doğrudan yabancı yatırımları

(net girişler), $GOVEXP_{it}$, kamu harcamalarının GSYİH'ya oranını, α_0 sabit parametreyi, α_i birim etkiyi, λ_t zaman etkisini ve ε_{it} ise hata terimini belirtmektedir.

Çalışmaya dahil edilen bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler, bu değişkenlere ait kısaltmalar ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerine beklenen etkilerini ifade eden bilgiler Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Bilgiler ve Bağımlı Değişken Üzerine Beklenen Etkiler

Değişken	Değişkenin Kısaltması	Kişi Başına Düşen GSYİH üzerindeki beklenen etkiler
Ekonomik Özgürlük Endeksi	EFI	+
Demokrasi Endeksi	DI	+
Küresel Rekabetçilik Endeksi	GCI	+
Yolsuzluk Algısı Endeksi	CPI	-
İş Özgürlüğü Endeksi	BFI	+
Ticari Dışa Açıklık Oranı	TRADE	+
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH	CAB	+
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Net Girişler)/ GSYİH	FDI	+
Kamu Harcaması/GSYİH	GOVEXP	+
Kişi Başına düşen GSYİH	GDP	

Çalışmaya dâhil edilen değişkenlerin tespit edilmesinde benzer çalışmalardan faydalanılmıştır. Çalışma kapsamında ilk olarak değişkenlere ait özet istatistiklere yer verilecek, sonrasında ise modele dair spesifikasyon testleri yapılacaktır. Spesifikasyon testleri yapıldıktan sonra model uygun dirençli tahminciyle tahmin edilecektir.

4. AMPİRİK ANALİZ

Çalışma kapsamında öncelikle tanımlayıcı istatistiklere verilecektir. Tablo 3'de değişkenlere dair tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Gözlem sayıları, ortalama değerler, standart sapma, minimum değerler ve maksimum değerler görülmektedir.

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama değer	Standart Sapma	Minimum değer	Maksimum değer
GDP	150	49006.01	16834.73	12631.57	88415.63
EFI	150	81.16467	4.542789	73.2	90.2
DI	150	8.307933	1.214399	5.85	9.8
GCI	150	5.351067	0.3260855	4.56	5.94
CPI	150	8.236667	0.7723769	6.4	9.6
BFI	150	81.488	11.99407	47	100
TRADE	150	153.0229	120.3722	40.64967	442.62
CAB	150	2.474546	8.065574	-14.98362	27.1433
FDI	150	9.892383	13.35549	-11.99727	81.32432
GOVEXP	150	16.84867	5.072755	8.418386	27.935

Tanımlayıcı istatistikler ifade edildikten sonraki aşama modelin tahmininden önce yapılması gereken spesifikasyon testleridir. Klasik modelin varlığı, Hausman testi, değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sınamalarının yapılması önem arz etmektedir.

Tablo 4. Spesifikasyon Testleri Sonuçları

F Testi	
F İstatistik Değeri	17.23
Olasılık Değeri	0.0000
Hausman Testi	
Ki kare İstatistik Değeri	75.89
Olasılık Değeri	0.0000
Değiştirilmiş Wald Testi	
Ki kare İstatistik Değeri	35.54
Olasılık Değeri	0.0001
Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin Watson Testi ve Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez Testi	
Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson Test İstatistik Değeri	0.66495406
Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez Test İstatistik Değeri	0.97588205
Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı Testi	
Breusch-Pagan LM Test İstatistik Değeri	165.349
Olasılık Değeri	0.0000

Tablo 4'de spesifikasyon testlerine dair bulgular görülmektedir. Klasik modelin varlığını sınamak için yapılan F testine dair sonuçlar incelendiğinde, model kapsamında klasik modelin reddedildiği sonucuna varıldığı gözlemlenmektedir. Model kapsamında birim etkilerinin mevcut olduğu görülmektedir. Bunun dışında Hausman testi bir etkinlik testi olmakla beraber sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modelinden hangisinin etkin olduğunu belirlemeye yönelik kullanılmaktadır. Yapılan Hausman testi neticesinde ulaşılan olasılık değeri sabit etkiler modelinin geçerli olduğunu göstermektedir. Klasik modelin varlığının sınanması ve Hausman testi yapıldıktan sonraki aşama değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon gibi istatistiksel problemlerin varlığının sınanmasıdır. Değişen varyans probleminin sınanması için çalışma kapsamında Değiştirilmiş Wald testi uygulanmıştır. Değişen varyans problemi için başvurulan Değiştirilmiş Wald testi sonucu elde edilen olasılık değeri sabit varyansın olmadığını işaret etmektedir. Modelde değişen varyans problemine rastlanmıştır. Otokorelasyonu sınamak amacıyla ise Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin Watson testi ve Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez testleri uygulanmıştır. Bu iki test değerleri eğer 2'den küçük olursa otokorelasyon

ciddi düzeydedir. Modelde bu iki teste dair elde edilen bulgular da 2'den oldukça küçük olduğu için modelde otokorelasyon problemine rastlandığı görülmektedir. Birimler arası korelasyonu sınama amacıyla ise Pesaran CD testi uygulanmıştır. Ulaşılan olasılık değeri birimler arası korelasyonun mevcut olduğunu göstermektedir. Çalışma kapsamında hem değişen varyans, hem otokorelasyon hem de birimler arası korelasyon problemine rastlandığı için bu üç durumu göz önünde bulunduran dirençli tahminci tercih edilerek model tahmin edilmelidir.

Driscoll-Kraay tahmincisi, sabit etkiler modeli ve havuzlanmış en küçük kareler modeli etkin olduğunda kullanılabilir. Tablo 5'de de model kapsamında yapılan Driscoll-Kraay dirençli tahmincisiyle ulaşılan bulgular görülmektedir. R^2 değeri 0.4556 olarak görülmektedir. Bu aynı zamanda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü ifade etmektedir.

Tablo 5. Modelin Tahmini

Bağımsız Değişken	Katsayı	Driscoll/Kraay Standart Hata	Olasılık Değeri
EFI	1645.018	522.301	0.007
DI	11048.78	1489.18	0.000
GCI	3458.554	5727.928	0.556
CPI	-9349.361	3151.661	0.010
BFI	148.573	56.82667	0.020
TRADE	-25.25192	36.16894	0.497
CAB	235.9919	123.3126	0.076
FDI	-73.20465	66.2149	0.288
GOVEXP	-1389.456	462.7628	0.010
$R^2= 0.4556$			
***: %1 Anlamlılık Düzeyi			
**: %5 Anlamlılık Düzeyi			
*: %10 Anlamlılık Düzeyi			

Bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi ifade eden bulgular incelendiğinde ilk olarak EFI ve GDP değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlara bakıldığında iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün pozitif olduğu görülmektedir. Analize dâhil edilen 10 ülkede ekonomik özgürlük düzeyi arttıkça kişi başına düşen GSYİH'nın arttığı gözlemlenmektedir. Elde edilen sonuç aynı zamanda istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde anlamlıdır.

Demokrasi Endeksi ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişki analiz edildiğinde ulaşılan katsayının yönünün pozitif olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır. Ekonomik özgürlük düzeyi yüksek 10 ülkede demokrasi düzeyi arttıkça kişi başına düşen GSYİH artmaktadır. Ulaşılan bulgular aynı zamanda %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

GCI ve GDP değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde GCI değişkeninin katsayısının yönünün pozitif olduğu görülmektedir. 10 ülkede küresel rekabetçilik düzeyi arttığında kişi başına düşen GSYİH da artmaktadır. Fakat ulaşılan bulgular istatistiksel olarak anlamsızdır.

Yolsuzluk Algısı Endeksi ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişki analiz edildiğinde iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığına rastlanmaktadır. 10 ülkede yolsuzluk algısı arttıkça kişi başına düşen GSYİH azalmaktadır. Elde edilen sonuçlar aynı zamanda istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde anlamlıdır.

Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin alt endekslerinden olan İş Özgürlüğü Endeksi ve kişi başına düşen GSYİH değişkenleri arasındaki ilişki kapsamında ulaşılan bulgulara bakıldığında iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişkiye rastlandığı görülmektedir. Analize dâhil edilen ülkelerde iş özgürlüğü arttıkça kişi başına düşen GSYİH artmaktadır. Ulaşılan bulgular aynı zamanda istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde anlamlıdır.

TRADE ve GDP değişkenleri arasındaki ilişkiye dair bulgulara bakıldığında iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Belirtilen ülkelerde ticari dışa açıklık oranı arttıkça kişi başına düşen GSYİH azalmaktadır. Ancak ulaşılan bulgular istatistiksel olarak anlamsızdır.

CAB değişkeninin katsayısına bakıldığında değişkenin katsayısının yönünün pozitif olduğu görülmektedir. 10 ülkede cari açık arttığında kişi başına düşen GSYİH'ın da arttığı gözlemlenmektedir. Fakat elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak ancak %10 önem düzeyinde anlamlılığı işaret etmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımların kişi başına düşen GSYİH üzerine etkisini gösteren FDI değişkeninin katsayısına bakıldığında bu katsayının yönünün negatif olduğu bilgisi elde edilmiştir. 10 ülkede doğrudan yabancı yatırımlar(net girişler) arttıkça kişi başına düşen GSYİH azalmaktadır. Fakat ulaşılan bulgular istatistiksel olarak anlamsızdır.

Son olarak GOVEXP ve GDP değişkenleri arasındaki ilişkiye dair bulgular ifade edilecek olursa iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığına

rastlandığı görülmektedir. Kamu harcamaları arttıkça kişi başına düşen GSYİH azalmaktadır. Elde edilen bulgular aynı zamanda %1 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

5.SONUÇ

Birçok ülkede ekonomik büyümenin sağlanamaması hem tarihsel olarak hem de günümüzde en önemli ekonomik sorunlardan birisini oluşturmaktadır. Bazı ülkelerin yüksek ekonomik büyüme oranlarına ulaşip bazılarının ulaşamaması ekonomik büyümenin belirleyicilerine yönelik araştırmaların artmasına neden olmaktadır (Justesen, 2008). Ekonomik büyümenin makroekonomik belirleyicilerine yönelik yapılan araştırmalarla beraber ekonomik olmayan belirleyicilerinin de merak edildiği bilinmektedir.

Büyüme hızının ekonomik olmayan belirleyicilerine yönelik ilginin yakın dönemde ciddi bir biçimde arttığı ve ilgi konusu olduğu görülmektedir. Araştırmacılar, politika yapıcılar ve hükümetler artık bu ekonomik olmayan belirleyicilerin bir ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynadığı konusunda hemfikirdir. Araştırmacılar, iş kurma kolaylığı ile ilgili ekonomik olmayan belirleyicilerin farklı olduğu durumlarda aynı kaynaklara sahip iki ülkenin farklı hızlarda gelişeceğine inanmaktadırlar. İş için daha elverişli bir çevreye sahip olan ülke, iş için daha elverişsiz bir çevreye sahip olan ülkeye göre daha hızlı büyüyecektir (Hussain ve Hague, 2016).

Modern ekonomik büyüme teorileri, ekonomik özgürlüğü bir ülkedeki ekonomik kalkınma ve refahın önemli bir faktörü olarak öne çıkarmaktadır (Justesen, 2008; Kacprzyk, 2016). Ekonomik özgürlüğü destekleyen politikalar, sürdürülebilir ekonomik büyümeye doğru uygulanabilir bir yol olarak önerilmektedir (Compton vd, 2011). Bireyler, mal, mülk vb edinebilme hususunda özgür olmalı ve herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmamalıdır.

Bu çalışmada Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda, Avustralya, İsviçre, İrlanda, Birleşik Krallık, Danimarka, Kanada ve Estonya olmak üzere 10 ülkede ekonomik özgürlüğün kişi başına düşen GSYİH üzerine etkisi araştırılmıştır. Dengeli panel veri analizinin gerçekleştirildiği çalışmada ekonomik özgürlük göstergesi olarak Heritage Vakfı tarafından yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi kullanılmıştır. Ayrıca Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin alt endekslerinden İş Özgürlüğü Endeksi analize bağımsız değişken olarak dâhil edilmiştir. Yine çalışmaya Küresel Rekabetçilik Endeksi, Yolsuzluk Algısı Endeksi, Demokrasi Endeksi, ticari dışa açıklık oranı, cari işlemler dengesi/GSYİH, doğrudan yabancı yatırımlar (net

girişler) ve kamu harcaması/GSYİH gibi kontrol değişkenleri ekonometrik analize dâhil edilmiştir.

Yapılan analizler neticesinde analize dâhil edilen 10 ülkede ekonomik özgürlüğün kişi başına düşen GSYİH'yi artırdığı görülmektedir. EFI değişkeninin katsayısının yönü pozitiftir. Analize dâhil edilen 10 ülkede ekonomik özgürlükler arttıkça kişi başına düşen GSYİH artmaktadır. Elde edilen bulgular aynı zamanda istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde anlamlılığı işaret etmektedir. Ulaşılan bulgular aynı zamanda literatürdeki benzer çalışmalarda elde edilen bulgularla da uyum içerisindedir (Dawson, 1998; Heckelman, 2000; De Haan ve Sturm, 2000; Madan, 2002; Gwartney vd, 2006; Yenipazarlı, 2009; Herrera-Echeverri vd, 2013; Akın vd, 2014; Al-Gasaymeh vd, 2020).

Kontrol değişkenlerinden BFI ile GDP değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde değişkenler arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Analize dâhil olan 10 ülkede iş özgürlüğü düzeyi arttıkça kişi başına düşen GSYİH artmaktadır. Ulaşılan bulgular aynı zamanda istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde anlamlıdır. Yine Demokrasi Endeksi ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişkiye bakıldığında değişkenler arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığı görülmektedir. Elde edilen bulgu aynı zamanda istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde anlamlıdır. CPI ve GDP değişkenleri arasında ise beklediği gibi negatif yönlü ilişki tespit edilmiş olup aynı zamanda ulaşılan sonucun %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. GOVEXP ile GDP değişkeni arasındaki ilişki analiz edildiğinde ise negatif yönlü bir ilişkinin bulunduğu ve ulaşılan sonucun %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

CAB değişkeni ve GDP değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde değişkenler arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş olup ulaşılan sonucun istatistiksel olarak ancak %10 önem düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Küresel Rekabetçilik Endeksi ve kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişki analiz edildiğinde Küresel Rekabetçilik Endeksi arttığında kişi başına düşen GSYİH'nin arttığı bulgusu elde edilmiş olmasına rağmen elde edilen sonuç istatistiksel olarak anlamsızdır. Yine TRADE ve FDI değişkenlerinin katsayılarının yönünün negatif olduğu bulgusuna erişilmiş fakat bu sonuçların istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar, kişi başına düşen GSYİH'nin artmasında ekonomik özgürlüklerin etkili olduğunu göstermektedir. Politika yapımcılar ekonomik özgürlükleri temin etmeli, mülkiyet haklarına herhangi bir kısıtlama getirmemelidirler. Bu kapsamda hukuki düzenlemelerle bireylerin ekonomik

özgürlükleri güvence altına alınmalı ve bu ekonomik özgürlükler tartışmaya açılmamalıdır. Ekonomik özgürlüklerin güvence altına alınmasıyla beraber doğrudan yabancı sermaye yatırımları için cazibe merkezi haline gelmelidir. Sermaye ve emek gibi üretim faktörlerinin hareket özgürlüğünü azaltacak uygulamalardan kaçınılmalıdır. Tüm bunların dışında yüksek işlem maliyetine yol açacak politikalardan uzak durulmalıdır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tümüne ortak katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D. (2012). "Introduction to Economic Growth", *Journal of Economic Theory*. 147, 545-550.

Akın, C., S., Aytun, C. & Aktaş, B., G. (2014). "The Impact of Economic Freedom upon Economic Growth: An Application on Different Income Groups". *Asian Economic and Financial Review*, 4(8), 1024-1039.

Aktan, C., C. (1996), "Demokrasi ve Piyasa Ekonomisi Yönünden Türkiye Dünyanın Neresinde?", *EGİAD 1996 Raporu*. İzmir.

Aktan, C., C. (1997). "Yolsuzluklar İle Ekonomide Serbestleşme ve Demokratikleşme Arasındaki İlişki". *Başak Dergisi*, 97, 14-17.

Al-Gasaymeh, A., Almahadin, H., A., Alshurideh, M., Al-Zoubi, N., A. & Alzoubi, H., M. (2020). "The Role of Economic Freedom in Economic Growth: Evidence from the MENA Region". *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 13(10), 759-774.

Barış, S. (2019). *Yurtiçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme: Teori ve Türkiye Örneği*, Tokat: Taşhan Kitap Yayınları.

Beşkaya, A. ve Manan, Ö. (2009). "Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi İle Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri İle Analizi: Türkiye Örneği". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 47-76.

Beach, W., W. & Kane, T. (2007). *Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms, 2007 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation, Dow Jones & Company, Inc., Washington, D.C., pp. 37-55.

Beach, W., W. & Miles, M., A. (2005). “Explaining the Factors of Index of Economic Freedom” in Marc A. Miles, Edwin J. Feulner, and Mary A. O’Grady (eds.), *Index of Economic Freedom*. Washington: Heritage Foundation, pp, 57–78.

Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. (3. Baskı), Trabzon: Derya Kitapevi.

Berggren, N. (2003). “The Benefits of Economic Freedom”, *The Independent Review*. 8(2), 193-211.

Bölükbaşı, M. (2021). *Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, içinde. Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomik Özgürlükler İlişkisi* (Editörler: Selçuk İpek ve Cüneyt Kılıç). Bursa: Ekin Yayınevi. ss. 186-195

Brkic, I. Gradojevic, N. & Ingjattjevic, S. (2020). “The Impact of Economic Freedom on Economic Growth? New European Dynamic Panel Evidence”. *Journal of Risk Financial Management*, 13(2), 1-13.

Bülbül, K. (2011). “Özgürlük Kavramı ve Modern İdeolojilerin Özgürlük Anlayışları”. *Eski Yeni*, 20, 31-45.

Carlsson, F. & Lundström, S. (2002). “Economic Freedom and Growth: Decomposing the Effects”. *Public Choice*, 112, 335-344.

Compton, R. A., Giedeman, D. C. & Hoover, G. A. (2011). “Panel Evidence On Economic Freedom And Growth in The United States”. *European Journal of Political Economy*, 27(3), 423-435.

Crampton, E. (2002). “You Get What You Vote For: Electoral Determinants of Economic Freedom”. *Journal of Private Enterprise*, 18(0211003), 1-20.

Çoban, M., N.(2020). “Ekonomik Özgürlüklerin İnsani Gelişmişlik Üzerine Etkisi: Visegrad Dörtlüsü Kapsamında Panel Veri Analizi”. *TESAM Akademi Dergisi*,7(1),143-162.

Dawson, J., W. (1998). “Institutions, Investment and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence”. *Economic Inquiry*, 36, 603-619.

- De Haan, J.& Sturm, J., E. (2000). “On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth”. *European Journal of Political Economy*, 16(2), 215-241.
- Doucoulagos, C. (2005). “Publication Bias in the Economic Freedom and Economic Growth Literature”. *Journal of Economic Surveys*, 19(3), 367-387.
- Doucoulagos, C.& Ulubasoglu, M. (2004). *Economic Freedom and Economic Growth: Selection, Specification and Genuine Effects*. Berlin: In European Public Choice Society Meetings
- Doucoulagos, C.& Ulubasoglu, M. (2006). “Economic Freedom and Economic Growth: Does Specification Make a Difference?”. *European Journal of Political Economy*, 22, 60-81.
- Dursun, İ. (2002). *Ekonomik Özgürlükler-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik ve Uygulamalı Bir İnceleme*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Friedman, M. (2018). *Kapitalizm ve Özgürlük*. 5. Baskı. Doğan Erberk ve Nilgün Himmetoğlu (Çev.). Ankara: Eksi Kitaplar.
- Gwartney, J., Lawson, R. & Block, W. (1996). *Economic Freedom in the World: 1975-1995*. Vancouver: Fraser Institute,
- Gwartney, J., Lawson, R. & Helcombe, R. (1999). “Economic Freedom and the Environment for Economic Growth”. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 155(4), 643- 663.
- Gwartney, J., Holcombe, R. & Lawson, R. (2006). “Institutions and the Impact of Investment on Growth.” *Kyklos*, 59(2), 255-273.
- Heckelman J., C. (2000). “Economic Freedom and Economic Growth: A Short-Run Causal Investigation”. *Journal of Applied Economics*, 3(1), 71-91.
- Heritage, (2021), *The Economic Freedom Index 2021*. <https://www.heritage.org/index/> (Erişim Tarihi: 05.05.2022)
- Herrera-Echeverri, H., Haar, J. & Benavides Estévez-Bretón, J. (2013). “Foreign Direct Investment, Institutional Quality, Economic Freedom and Entrepreneurship in Emerging Markets”. *Journal of Business Research*, 67(9), 1921-1932.
- Holmes, K., R. (2014). *Two Decades of Measuring Economic Freedom: A Look Back at the Index*

Hussain, M.E. & Haque, M. (2016). "Impact of Economic Freedom on the Growth Rate: A Panel Data Analysis". *Economies*, 4(5), 1-15.

Justesen, M. K. (2008). "The Effect Of Economic Freedom On Growth Revisited: New Evidence On Causality From A Panel Of Countries 1970–1999". *European Journal of Political Economy*, 24, 642–60.

Kacprzyk, A. (2016). "Economic Freedom–Growth Nexus In European Union Countries". *Applied Economics Letters*, 23, 494–97.

Kalaycı, İ. (2020). *Türkiye Ekonomisi: Kuram, Tarih, Politika içinde. Küresel Endeksler ve Ekonomi-Politik Gelecek* (Editör: İrfan Kalaycı). İstanbul: Divan Kitap. ss.837-880.

Kasper, W. (2007). *İktisadi Özgürlük ve Gelişme, Bahadır Akın (Çev)*. Ankara: Liberte Yayınları.

Madan, A. (2002). "The Relationship between Economic Freedom and Socio - Economic Development". *University Avenue Undergraduate Journal of Economics*, 7(1), 1-59.

Miller, T. & Kim, A., B. (2015), 2015 Index of Economic Freedom. The Heritage Foundation Wall Street Journal: Washington

Miller, T., Kim, A.,B. & Roberts, J., M. (2021). 2021 Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation Wall Street Journal: Washinton

North, C.,D. "Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans", Gül Çağalı Güven (Çev.). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2010

Parasız, İ. *Ekonomik Büyüme Teorileri*, (3. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi, 2008

Scully, G., W. & Slottje, Dj. (1991). "Ranking Economic Liberty Across Countries". *Public Choice*, 69(2), 121-152.

Torstensson, J. (1994). "Property Rights and Economic Growth: an Empirical Study". *Kyklos* 47(2), 231-247.

Tunçsiper, B. Ve Biçen, Ö., F. (2014). "Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 25-45.

Ünsal, E. (2007), *İktisadi Büyüme*, (11. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.

Yayla, A. (2008), *Liberalizm*. 5. Baskı, Ankara: Liberte Yayınları.

Yayla, A. (2014). Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal Teorisi. İstanbul: Profil Yayıncılık.

Yenipazarlı, A. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi. Doktora Tezi. Nazilli: Adnan Menderes Üniversitesi.